

Dnr:24KS284-6

2024-08-19

Delegat: Åsa Wiklund-Lång

Handläggare: Lars Eriksson

Havs- och vattenmyndigheten

Box 11930

404 39 Göteborg

Delegationsbeslut enligt punkt 1:1 i Kommunstyrelsen.

Beslutad 2024-08-19

Granskning havsplan bottniska viken - yttrande

Ärendebeskrivning:

Havs- och vattenmyndigheten har upprättat förslag till tre nya havsplaner, dessa har nu skickats ut på granskning. Havsplanen för Bottniska viken berör Gävle kommun. Gävle kommun har tidigare avstått från att yttra sig i samrådet med diarienummer 23KS512, men väljer nu att yttra sig genom ett delegationsbeslut.

Synpunkter

Sammanfattning

Granskningshandlingens förslag innebär att södra Bottenhavet får bära en stor del av den energiutvinning som det planeras för i både Bottenviken, Östersjön och Västerhavet. När sådan storskalig exploatering möjliggörs och centraliseras till en avgränsad plats blir det mycket viktigt att kumulativa effekter synliggörs och dessutom redovisas i både havsplan och i kommande tillståndsprocess.

Konsekvensanalysen visar att föreslagen vattenanvändning för energi [E] i södra Bottenhavet har en positiv effekt för både klimat, energiproduktion och energiomställning. Konsekvensanalysen visar även att förslaget har en mycket negativ påverkan på biologiska värden i södra Bottenhavet. Därför behöver antalet eller utformningen av energiområden [E] i södra Bottenhavet minska. Att stora delar av den totala ytan i södra Bottenhavet täcks av vattenanvändning energi [E] är inte försvarbart.

I syfte att skydda natur, arter, ekosystem och biologiska värden behöver fler områden ges vattenanvändning natur [N] [n]. Vid de områden där det råder osäkerheter kring vilka värden som finns samt hur de i så fall påverkas av den givna vattenanvändningen, bör endast vattenanvändningen generell användning [G] tillämpas. Detta i syfte att förhindra att en vattenanvändning ska få företräde på en plats när samtliga värden och intressen för platsen inte har undersökts eller synliggjorts.

Gävle kommun ställer sig;

- Positiv till havsplanerna som ett strategiskt dokument som ger vägledning gällande användning, planering och utveckling av vattenområden.
- Positiv till förnyelsebar energiproduktion och positiv till möjligheten till energiutvinning till havs.
- Negativ till det höga antalet energiområden i södra Bottenhavet med hänsyn till farleder, sjöfart, sjösäkerhet, behovet av el, arter, habitat, biologisk mångfald och specifikt flyttfåglar.
- Positiv till att vattenanvändning energi [E] ersätts med generell användning [G] på de platser där det råder oklarheter gällande dels;
  - o vilka biologiska värden och ekosystemtjänster som finns samt hur dessa påverkas av den givna vattenanvändningen
  - o för de platser där den givna vattenanvändningen kräver vidareutredningar för att utesluta en betydande påverkan på sjösäkerhet, farled, arter, ekosystem, biologisk mångfald, kulturmiljö eller friluftsliv.

Näringsliv

För att Gävle kommun och regionen ska kunna fortsätta växa och vara en attraktiv plats för näringslivet så behövs en stabil energiförsörjning bestående av flera energislag. Det är därmed positivt att havsplaneringen ger förutsättningar för energiutvinning samt energiöverföring till havs. Gävle kommun bedömer initialt att flera arbetstillfällen kan tillskapas i regionen under både anläggande- och nedmonteringsperioden av havsbaserad vindkraft.

Hållbarhet

Gävle kommun ställer sig positiv till en fossilfri energiförsörjning. För att energiförsörjningen ska vara hållbar så måste även elproduktionen finnas i nära anslutning till de städer, regioner eller stora industrier där både förbrukningen och efterfrågan av el är som störst. Stora mängder el riskerar annars att bli förlorad under transporterna från produktionsområden till förbrukningsområden, vilket inte speglar en hållbar resursanvändning. I syfte att minska påverkan på arter, habitat och landskapsbild är det eftersträvansvärt att bygga vidare på befintliga strukturer istället för att ta nya områden i anspråk.

Energiområden

År 2023 var Sveriges totala elproduktion cirka 163 TW/h och Sveriges totala elanvändning bestod av cirka 135 TW/h (*Energimyndigheten, 2024*), det innebär att inom Sverige så produceras det mer el än vad som används. För att Sverige ska kunna fortsätta öka sin export av el till andra länder och för att fortsätta kunna konkurrera med andra länder om stora näringslivetableringar, så behövs en ännu högre produktion av el i Sverige.

I område benämnt södra Bottenhavet utanför Gästrikland och Hälsingland finns idag cirka ett tiotal pågående ansökningar för etablering av havsbaserad vindkraft (Vindbrukskollen, 2024). Gävle kommun uppskattar initialt att om samtliga dessa energiområden i södra Bottenhavet skulle anläggas med havsbaserad vindkraft så kan den årliga elproduktionen, i endast området Bottniska havet, uppgå mot 300 TW/h, detta inkluderar inte de övriga; 7 energiområden i Bottniska viken, 19 energiområden i Östersjön samt slutligen 9 energiområden i Västerhavet som granskningshandlingen föreslår. Behovet av den storskaliga elproduktionen som granskningshandlingen möjliggör för finns inte idag och därmed är det inte försvarbart att ta så mycket yta i anspråk för vattenanvändning energi [E]. Därför behöver antalet eller omfattningen av områden med vattenanvändning energi [E] i Botten havet minska. I syfte att bygga upp toleransen för havsbaserad vindkraft bland medborgare så är det motiverat att föreslå färre områden med vattenanvändning energi [E] för att sedan succesivt öka omfattningen i framtiden, om sådant behov av el skulle uppstå.

Vattenanvändningar och energi

Det är svårtolkat att ha områden med vattenanvändning utredningsområde energi [E(utr)] när områdena omfattas av stora osäkerheter avseende vilka värden som finns på platsen samt hur dessa kvalitéer påverkas. Vid sådana platser krävs vidareutredningar för att avgöra vilken vattenanvändning som är mest lämplig. När ett område ges vattenanvändning energi [E] så ges den användningen automatiskt en fördel. Där det finns områden med både lämplighet för energi och samtidigt höga naturvärden, så är det därmed mer motiverat att endast ha vattenanvändning generell användning [G], detta eftersom vid denna vattenanvändning så har inget intresse företräde över den andre, utan tvärt om så prövas och ställs de mot varandra. Gävle kommun ser därmed positivt på om energiområden [E] delvis utgår och ersätts med generell användning [G] för de områden där de råder osäkerheter avseende vilka värden som finns samt hur de påverkas. Avseende utredningsområden för energi [E(utr)] så bör dessa inte vara en enskild vattenanvändning, utan istället bör de utgöra en separat bilaga som indikerar vilka framtida områden som Havs- och Vattenmyndigheten vill utreda.

Farleder

Gävle kommun ser risker med granskningshandlingens förslag då både antalet och utformningen av energiområden avgränsar framkomligheten till havs. Det generösa antalet energiområden och utformningen av dessa är en indikation på att energiproduktion går före andra intressen såsom sjösäkerhet, farleder, handel och hamnverksamhet. Gävle kommun betonar vikten av att farleder till Gävle hamn, samt till andra hamnar i Bottenhavet inte får begränsas som en följd av en alltför generös vattenanvändning för energiområden. Gävle hamn ska kunna fortsätta att bedriva sin verksamhet och Gävle hamn ska dessutom kunna fortsätta växa och utöka sin verksamhet. Därmed är det en förutsättning för havsplanens genomförande att energiområden i Bottenhavet tar mer hänsyn till farleder och en framtida utökad hamnverksamhet.

Granskningsförslagets antal och omfattning av energiområden i södra Bottenhavet riskerar att påverka sjösäkerheten för bland annat fritidsbåtar, särskilt vid

mörkernavigering. Gävle kommun delar de risker och synpunkter som Sjöfartsverket tidigare lämnat till Havs- och vattenmyndigheten i samband med tidigare samråd.

Gävle kommuns bedömning är att antalet områden med vattenanvändning energi [E] i södra Bottenhavet behöver minska i antal eller i omfattning med hänsyn till både handel, farleder och framförallt sjösäkerhet.

Rörligt friluftsliv

Rörligt friluftsliv längs med Gävles kust och skärgård är betydelsefullt och det vill Gävle kommun värna om. Populära friluftsaktiviteter är allt ifrån bad i havsvikar, paddling i skärgårdsmiljöerna till fritidsfiske i havet. Turismen och besöken till naturhamnar och skärgårdsöarna sker framförallt under sommarhalvåret.

Friluftslivet på land kommer att påverkas av granskningsförslaget. Den stora omfattningen av områden med vattenanvändning för energi [E] kan resultera i en mycket hög exploatering där havsbaserad vindkraft blir synlig längs stora delar av kusten. Belysning och buller från havsbaserad vindkraft kan orsaka en stressfaktor för både människor och djur. Tysta zoner är en viktig del för det rörliga friluftslivet och i granskningshandlingens förslag går det inte att utesluta att dessa tysta zoner kommer att påverkas under både anläggande, drift och nedmontering. Det är därmed motiverat att vattenanvändning för energi [E] delvis ersätts med generell användning [G] så att intresset för friluftsliv och energi kan prövas och ställas mot varandra, istället för att den ena ska få en fördel fastän tillräckliga utredningar inte har genomförts.

Friluftslivet till havs kan både påverkas negativt och positivt av granskningshandlingens förslag. Begränsade farleder och avstängda vattenområden kan tvinga fritidsbåtar till alternativa färdrutter, antingen närmare land eller längre ut till havs, båda alternativen medför risker. Sjösäkerheten för fritidsbåtar bedöms att påverkas negativt vid mörker som en följd av den generösa omfattningen av områden med vattenanvändning energi [E]. Detta eftersom ljussken och reflektioner kan störa navigeringen samtidigt som kollisionsrisken ökar. Med hänsyn till sjösäkerheten tar Gävle kommun ställning för att antalet energiområden i södra Bottenhavet utanför Gästrikland och Hälsingland bör begränsas i antal eller i omfattning.

En högt utvecklad kust med stabil elproduktion kan skapa mycket goda förutsättningar för utveckling av bland annat småbåtshamnar och gästhamnar både vid land och vid skärgårdsöar som i sin tur kan möjliggöra och attrahera turism. Gävle kommun ser positivt på detta.

Landskapsbild

Gävle kommun konstaterar att granskningshandlingens förslag i stor utsträckning möjliggör för att den historiska landskapsbilden kan komma att förändras, från låg till mycket hög antropogen påverkan. Vid anläggande av havsbaserad vindkraft vid område B146 så kommer en mycket stor visuell påverkan att uppstå, oavsett hur vindkraftverken skulle placeras. Område B152 och B156 kommer att uppfattas som ett kombinerat stort område från både Gävle, Skutskär och Tierps kommun. Visuellt så blir den kumulativa effekten på landskapsbilden mycket stor och med hänsyn till detta så är det motiverat att vattenanvändningen energi [E] utgår, avgränsas eller ersätts med generellanvändning [G].

Belysning och buller från vindkraftverk kan störa både människor och djur, skapa en förändrad landskapsbild och utgöra en stressfaktor. Gävle kommun önskar att Havs- och vattenmyndigheter kompletterar både havsplanen och konsekvensbedömningen med sådan information.

Fiske

Den storskaliga vattenanvändning för energi [E] som föreslås kan gynna det småskaliga yrkesfisket eftersom trålare och storskaligt yrkesfiske med stor sannolikhet kan antas begränsas. Detta eftersom framkomligheten av sjöfart tydligt avgränsas till specifika farleder.

Fåglar, flyttfåglar och fladdermöss

Granskningsförslaget medger att stora delar av södra Bottenhavet får vattenanvändning energi [E]. Det innebär dels att vattenanvändningen energi får en fördel mot andra intressen och värden, dels att havsbaserad vindkraft kan prövas och slutligen eventuellt

anläggas. Med förutsättning att havsbaserad vindkraft anläggs i den omfattning som vattenanvändningen i granskningshandlingen tillåter, så ser Gävle kommun stora risker för att flera arter kan komma att påverkas mycket negativt.

Flyttfåglar som tidigare kunnat flyga in över Bottenhavet in till Mellansverige, eller genom Mellansverige vidare mot andra platser, kan nu behöva hitta andra flygrutter. Detta kan dels påverka fågelns slutdestination, dels påverka de arter som finns och som kan ses i Mellansverige framgent. Utifrån granskningshandlingen går det inte att bedöma bortfallet kopplat till hur många flyttfåglar som påverkas eller som exempelvis kan antas kollidera med de framtida vindkraftverk som kan anläggas från norr till söder i hela Bottenhavet. Med hänsyn till tidigare stycke (*se rubrik Energiområden*) så är det än en gång motiverat att bygga vidare på befintliga struktur avseende anläggande av vindkraft så att exempelvis flyttfåglar kan navigera sig runt energiområden och inte igenom dom där de riskerar att kollidera med vindkraftverken. Hela näringslivskedjan kan påverkas om flyttfåglar inte längre kan flyga in över Bottenhavet vidare till Mellansverige eller mot andra destinationer. Vidare finns det risker för att bland annat fladdermöss påverkas mycket negativt, dels kan fladdermöss lockas ut till vindkraftverken eftersom insikter dras mot lampor och sken, dels kan fladdermössens navigeringsmöjligheter påverkas i negativ bemärkelse.

Gävle kommun anser att havsplanen behöver kompletteras där det tydligt framgår att hänsyn måste tas till fågel- och djurliv vid planerade eller vid uppförande av vindkraftverk i syfte att synliggöra och minska de negativa effekterna. Gävle kommun tar ställning för att energiområdena i södra Bottenhavet behöver minska i antal eller i omfattning i syfte att skydda de arter som finns och som passerar Mellansverige. Gävle kommun tar även ställning för att vattenanvändning energi [E] delvis bör ersättas med generellanvändning [G] så att ingen vattenanvändning ges företräde över andra värden fastän utredningarna ännu inte är gjorda.

Biologisk mångfald och ekosystem

I granskningshandlingen går det att utläsa många fördelar som havsbaserad vindkraft kan ha för både fisk, kräftdjur och bottenhabitat. Gävle kommuns bedömning huruvida havsbaserad vindkraft generellt är bra för arter eller ej beror helt på vilken art det är och

vilket habitat som arten själv väljer att leva i. Vissa arter kan antas gynnas av exempelvis hårdgjorda bottenfundament med tillhörande anslutningspunkter, medan andra arter kan antas att missgynnas. Gävle kommun ser positivt på om granskningshandlingen kompletteras med information där det tydligt framgår att det finns arter som inte kan leva i samklang med vindkraftverk. Med hänsyn till detta, så hänvisar Gävle kommun till tidigare ställningstagande (*se sammanfattning*) att vattenanvändning energi [E] med fördel kan ersättas med generell användning [G] på de områden där det råder osäkerheter om vad som finns, vad som påverkas samt i vilken utsträckning. Detta för att säkerställa;

- att ingen vattenanvändning ska få förtur över en annan användning
- att vattenanvändningar alltid ska prövas mot varandra
- att adekvata utredningar genomförs som synliggör vilka intressen och arter som finns, hur de påverkas av föreslagen vattenanvändning och om de kan samverka eller ej.

Gävle kommun betonar betydelsen av kompensationsåtgärder så att habitatet för de arter som inte kan leva i samklang med vindkraft inte bara försvinner vid ett genomförande.

Gävle kommun önskar att Havs- och vattenmyndigheten i konsekvensbeskrivningen belyser fler arter än enbart lax vid resonemang kring påverkan och konsekvenser utifrån vindkraftsetablering. Minst följande arter bör redogöras för; torsk, kantnål, strömming, tumlare och havsnejonöga.

Granskningshandlingen och konsekvensbedömningen behöver kompletteras med information om de arter som lever på bottenarna och i sedimenten såsom plankton och mindre organismer. Alla arter är viktiga och fyller en funktion för att ekosystemet ska fungera. Gävle kommun önskar därmed att Havs- och vattenmyndigheten kompletterar granskningshandling med information gällande hur bottenfaunan påverkas av den vattenanvändning som föreslås. Det vore även fördelaktigt att infoga exempel som konkretiserar hur anläggningar för elverksamhet kan anpassas så att skador och negativ inverkan på bottenfauna förhindras.

I granskningshandlingen framkommer en generell text om Ålgräs. Ålgräsängar är viktiga för många arter, bland annat kantnål och tångsnälla. Gävle kommun önskar att Havs- och vattenmyndigheten kompletterar granskningshandlingen och för ett resonemang kring om- och i så fall hur- ålgräsängar påverkas vid de vattenanvändningar för energi [E] och generellanvändning [G] som föreslås, exempelvis: hur påverkas dessa ytor av hårdgjorda bottenfundament för havsbaserad vindkraft med tillhörande bottenkabel. Om Havs- och vattenmyndigheten bedömer att ålgräsängarna påverkas negativt av sådan anläggning så kan det även antas att flera arter blir mycket påverkade av vattenanvändningen i fråga.

Med hänsyn till den biologiska mångfalden och till de ekosystem som finns i södra Bottenhavet, bedömer Gävle kommun att antalet områden med vattenanvändning energi [E] behöver minska i antal eller i omfattning.

Källor

Energimyndigheten (2024) -

<https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2024/minskad-elanvandning-och-elproduktion-under-2023/>

Vindbrukskollen (2024) - <https://vbk.lansstyrelsen.se/>

Delegat

Åsa Wiklund-Lång

Kommunstyrelsens ordförande

Beslut fattat av Åsa Wiklund-Lång efter föredragning av Lars Eriksson